

900 godina Vrbnika: u povodu 900. obljetnice prvoga spomena Vrbnika (1100 – 2000). Zbornik radova sa znanstvenog skupa 14-16. rujna 2000., ur: Anton Bozanić, izd. Općina Vrbnik i Glosa d.o.o. Rijeka Vrbnik 2002., 167 str.

Znameniti, poviješću i kulturom te duhovnim i intelektualnim zvanjima prebogati Vrbnik na otoku Krku prvi se put u pisanim izvorima spominje u glagoljskoj ispravi “slavnoga Dragoslava” iz 1100. godine. Tu je Vrbnik spomenut u (p)opisu zemalja koje Dragoslav daruje dobrinjskoj crkvi sv. Vida, a taj kratki dio koji se odnosi na Vrbnik glasi: *i do puta ki gre u Vrbnik*.¹ Original isprave nije sačuvan pa tako danas raspoložemo tek njezinim prijepisom iz 17. stoljeća, pisanim kurzivnom glagoljicom, koji je sačuvan u rukopisnoj kapitulskoj knjizi glagoljaškoga seoskoga ili ladanjskoga kaptola u Dobrinju. Drugim riječima, to znači da je ona morala tijekom prepisivanja doživjeti neke preinake – no, njezina sadržajna vjerodostojnost nije dovedena u pitanje (E. Hercigonja), a o kronološkoj problematici, tj. dataciji moglo bi se raspravljati, iako ni tu ne bi dolazilo u obzir, primjerice, prekoračivanje 12. stoljeća. Danas se navedena kapitulska knjiga čuva u arhivu Župnoga ureda u Dobrinju.

Želeći obilježiti tako visoku obljetnicu – koja ide uz red, primjerice, još važnije *Bašćanske ploče* – u Vrbniku se krenulo u organizaciju znanstvenoga skupa koji je na koncu bio održan od 14. do 16. rujna 2000.. Na skupu su sudjelovali brojni izlagači, eminentni stručnjaci i istraživači naše povijesti i kulture, podnoseći izlaganja koja su dvije godine potom objavljena kao zbornik radova pod naslovom *900 godina Vrbnika: u povodu 900. obljetnice prvoga spomena Vrbnika (1100 – 2000)* i s podnaslovom *Zbornik radova sa znanstvenog skupa 14-16. rujna 2000*. Zbornik je uredio Anton Bozanić, a zajednički su ga objavili Općina Vrbnik i izdavačko poduzeće *Glosa* iz Rijeke uz potporu obitelji Blanke i Slavka Brnića iz New Yorka.

U pozdravnoj riječi načelnice Općine Vrbnik Marije Dujmović-Pavan (7-8) kojom i otpočinje zbornik, istaknuti su neki opći momenti i razmišljanja pojedinca, a glavni urednik Anton Bozanić u dvojezičnoj, hrvatsko-engleskoj *Uvodnoj riječi / Foreword* (9-12) iznosi glavne naglaske s održanog skupa te rezultate koje donosi zbornik.

Zbornik čine četiri cjeline naslovljene kao: 1. *Povijesni krug*, 2. *Vrbničko vjersko-kulturno naslijeđe*, 3. *Vrbnik danas – pogled prema sutra*, te 4. *Predstavljanje knjige Emil Astrid Lindgren u prijevodu Vlaste Sindik-Pobor*.

Poglavlje *Povijesni krug* otvoreno je opširnim radom Petra Strčića (*Osnovne odrednice starije povijesti Vrbnika /do pada Venecije 1797. godine/*, 13-26) u kojemu je prikazana povijest Vrbnika od njegovih slabo poznatih početaka preko srednjega vijeka pa sve do prestanka vlasti Venecije nad otokom Krkom 1797. godine.² Radu je pridodan i opširan popis literature.

Kako je u tekstu P. Strčića prikazana povijest Vrbnika do 1797. godine, nastavak te povijesti napisao je Anton Bozanić (*Novija povijest Vrbnik: od pada Venecije do najnovijih dana*, 27-

¹ Josip Kirinčić – Franjo Velčić, *Darovnica slavnoga Dragoslava (900 godina crkve sv. Vida i spomena Grada Dobrinja) 1100. – 2000.*, Dobrinj 2000., str. 35-36.

² Usp. i sljedeće sintetske radove P. Strčića o Vrbniku koji se međusobno, s gore navedenim, nadopunjuju: *Nacrt sinteze za povijest Vrbnika na o. Krku*, u: Ivan ŽIC, *Vrbnik na otoku Krku. Narodni život i običaji* (pretisak), Rijeka 2001., str. IX-LI; Zavičaj o. Atanazija Matanića. *Prilog za nacrt sinteze povijesti Vrbnika na otoku Krku (s izborom literature)*, u: *Između povijesti i teologije. Zbornik radova u čast fra Atanazija Matanića u povodu 80. obljetnice života i 50. obljetnice znanstvenoga rada*, Zadar – Krk 2002., str. 51-102.

34). Autor pregledno izlaže etape vrbničke povijesti, koristeći se pritom ponajviše radovima upravo samih Vrbničana: popa Ivana Feretića, Josipa A. Petriša i Mihovila Bolonića. U pogledu sadašnjeg stanja posebno je pak istaknuto kako “raznolike i bogate vjerske i duhovne sastavnice Vrbnika, kroz tradiciju brižno odnjegovane, dobivaju ipak sve više opću prepoznatljivu vrijednost” (34).

Arheolog Ranko Starac u radu *Najstariji spomenici kulture na području vrbničke općine* (35-50) obrađuje antičko i srednjovjekovno razdoblje, posebno skrenuvši pažnju na sljedeće vrbničke lokalitete: Rt Sveti Marak kod Risike, Skudelni, Kostrij, Uporica, Sv. Keršovana vrh, Garica, “Kastril” kod Garice, Graca, poluotok Glavina – “Mali” i “Veli Grad”, Kuničin, Mirca, Rt Rasohe, Sv. Maver, Vinca, Val, Sv. Nikola u Ogrulu, drmun Smihovili kod Risike, kaštel Gradec nad Rovoznikom, Crikvišća, Sv. Kuzma i Damjan, Sv. Petar kod Kampelja i Sv. Juraj. Ne treba niti isticati koliko je jedan ovakav rad, nastao terenskim istraživanjem i kabinetskim skupljanjem podataka iz literature, od velike koristi i pomoći posebno arheolozima, povjesničarima i povjesničarima umjetnosti, ali i svim drugim ljubiteljima prošlih vremena.

O urbanističkom i arhitektonskom razvoju Vrbnika piše Marijan Bradanović (*Skica povijesnog urbanističko-arhitektonskog razvoja Vrbnika*, 51-66). Ovaj rad, kao i rad R. Starca, baca novo svjetlo na povijesni i urbanističko-arhitektonski razvitak Vrbnika tijekom stoljeća. Tako u pojedinim poglavljima autor piše o pitanju kontinuiteta ili diskontinuiteta smještaja Vrbnika kao naselja, potom o župnoj crkvi sv. Marije od Uznesenja, o opsegu prvobitnog naselja i mogućim ostatcima srednjovjekovne arhitekture te procvatu Vrbnika u razdoblju kasne gotike i renesanse. Slijede poglavlja o izgradnji novog sustava zidina, javnoj arhitekturi i sakralnom graditeljstvu, stambenoj arhitekturi i arhitektonskoj plastici te značenju vrbničke drvorezbarene skulpture. Rad se zaključuje prikazom stagnacije Vrbnika u 17. i 18. stoljeću, a potom stabilizacijom i razvojem u 19. stoljeću te ne baš uvijek za arhitektonsko-urbanističku cjelinu Vrbnika sretnom 20. stoljeće.

Atanazije J. Matanić piše o Vrbniku, koristeći se pritom podacima koje donosi vizitacija A. Valiera (*Stari “Kaštel Vrbnik” prije i poslije vizitacije A. Valiera /1597./*, 67-72), smatrajući kako već sam naziv “Kaštel Vrbnik” puno govori o starini i političko-građanskom statusu Vrbnika.

Znamenite osobe iz političkoga i crkvenoga života rodom iz Vrbnika u svom članku popisuje Ante Simonić (*Znameniti Vrbničani: političari i zastupnici*, 73-82). Među njima se ističu: Mate Gršković Ivanov, dr. Franjo Volarić, Nikola Gršković, biskup Ivan Josip Vitezić, dr. Dinko Vitezić, biskup Franjo Anijan Feretić, dr. Matko Trinajstić, dr. Dinko Trinajstić i nadbiskup Josip Bozanić.

U drugoj cjelini zbornika tematizira se vjersko i kulturno naslijeđe Vrbnika, a započinje radom iz povijesti hrvatskoga glagolizma/glagoljaštva, koji potpisuje Josip Bratulić (*Glagoljska baština u Vrbniku*, 83-88).

Vrbnik je uistinu poznat po brojnim svećeničkim i redovničkim zvanjima, a zašto je tomu tako svoj odgovor pokušava dati Ivan Brusić u članku *Religioznost i svećenička tradicija u Vrbniku* (89-92). Po vlč. Brusiću razlog je u tome što se znalo povezivati vjeru i život ili život i vjeru; nije se moglo odvojiti život u crkvi od onoga izvan Crkve; dolazi do protkanosti obiteljskoga i vjerskoga odgoja, a sve biva obilježeno utkanim, od popova glagoljaša prenesenim, smislom za duhovno i kulturno. Rezime članka jest kako je potrebna i bitna okrenutost prema budućnosti, ali “na rast i dobro Vrbnika, Crkve i domovine” (92).

O redovničkim zvanjima, odnosno o redovnicima rodnom Vrbničanima, piše Jerko Valković (*Redovnici u Vrbniku nekada i danas*, 93-94). Podaci koje iznosi, a odnose se na franjevce trećoredce (TOR) i franjevce reda male braće (OFM), nastali su kao rezultat njegovog htijenja, zanimanja i pokušaja da popiše osnovne podatke za žive i pokojne franjevce iz Vrbnika. Kako autor sam ističe, popisao je TOR (sedam redovnika) i OFM (petnaest redovnika), a do podataka za franjevce konventualce, kojih je također bilo rodnom iz Vrbnika, nažalost nije uspio doći. No, unatoč tome možemo se složiti s autorom kako će navedeni podatci pridonijeti barem malo boljem razumijevanju povijesti i sadašnjosti redovništava u Vrbniku.

Osobne impresije o Vrbniku u duhovnome smislu iznosi Anton Barbiš (*Moj doživljaji religioznosti i duhovnosti u Vrbniku*, 95-98). Kao župnik koji je u Vrbniku službovao osam godina, A. Barbiš sadržaj svoga rada temelji na događajima i podacima iz prve ruke, odnosno onima kojima je i sam bio dionikom.

Školstvo je tema rada Mire Katunar (*Školstvo u tradiciji Vrbnika*, 99-104). Autorica je ukratko prikazala stariju vrbničku školsku povijest, a posebnu je pažnju posvetila trenutačnom stanju, problemima i potrebama Vrbnika. Treba navesti da je vrijedne prinose starijoj školskoj povijesti Vrbnika dalo više autora. Spomenimo imena samo dvojice: župnik Ivan Gršković³ i Mihovil Bolonić⁴ dali su brojne radove koji se tiču povijesti otoka Krka kao cjeline i Vrbnika zasebno.

Na znanstvenom skupu 2000. godine referat je pročitao i Marijan Valković, no taj tekst zbog iznenadne autorove smrti nije objavljen u zborniku. Stoga se odlučilo umjesto njega objaviti intervju što ga je nekoliko mjeseci prije dao lokalnom listu *Vrbnički vidici*, a koji u biti tematizira ono što je profesor Valković referirao na skupu (*Socijalni i komunitarni vid Vrbnika u prošlosti i sadašnjosti*, 105-107).

O jeziku, u ovom slučaju čakavštini, rad je napisala Marija Turk (*Vrbnička čakavština danas*, 109-119), jedna od naših vodećih stručnjakinja za čakavštinu, posebice krčku. Opsežan rad podijeljen je u nekoliko cjelina u kojima se opisuju općečakavske značajke (zamjenica ča, glas ć, izostanak dž i đ, završno m, suglasničke skupine i promjene, ukidanje samoglasnika, odraz jata) te se određuje vrbnički govor unutar krčke čakavštine (odrazi glasova, akcentuacija i dr.).

Poznati i priznati fotograf Petar Trinajstić naslovljuje svoj tekst riječima: *Vrbnik u umjetnosti i slici – fotografiji* (121-126), promatrajući Vrbnik kao "grad umjetnosti i umjetnika". Posebno se ističe uloga i važnost fotografskoga rada fra Dragutina A. Parčića. U nastavku rada popisani su autori i pregnuća koji su nastojali prikazati vrbničkoga podneblje u slici, tj. fotografiji.

Budući da je Vrbnik našao mjesto i u hrvatskoj književnosti, posebice u poeziji, tome pitanju svoj rad posvećuje Marija Kraljić (*Pjesnici o Vrbniku*, 127-134). Autorica ističe kako se želi zadržati na "pjesmi, pjesnicima ali i onima drugima" – "koji su pjesme jednostavno voljeli pa su ih pjevali ili kazivali, a u svakidašnjem se životu odnosili prema pjesmi kao prema blagu –

³ Ivan Gršković /župnik/, Školstvo i prosvjeta u Vrbniku u doba crkvene uprave, *Krčki kalendar 1941.*, Izdaje Društvo Krčkih Hrvata u Zagrebu, Zagreb 1941., str. 65-98.

⁴ Usp. Mihovil Bolonić – Ivan Žic Rokov, *Otok Krk kroz v(i)jekove*, Zagreb 1977. (drugo, dopunjeno izdanje: Zagreb 2002.); Mihovil Bolonić, *Vrbnik nad morem – od početka do propasti Austro-Ugarske*, Krk 1981.; isti, Školstvo i prosvjeta na otoku Krku, *Krčki kalendar za godinu 1953*, New York 1953., str. 41-45; isti, Školstvo na otoku Krku kroz vjekove, *Krčki kalendar za godinu 1954*, New York 1954., str. 110-121.

duhovnoj vrijednosti koju treba čuvati". U dodatku rada priložene su pjesme Vlaste Sindik-Pobor, Zore Volarić-Perhat, Marice Stašić-Milić, Marine Valković i Radovana Toljanića.

U trećoj cjelini zbornika, *Vrbnik danas – pogled prema sutra*, kao što sugerira naziv, govori se o suvremenim temama kao što su priroda, prostorni planovi, vinogradarstvo, industrija i poduzetništvo te demografska pitanja.

Ivo Trinajstić u članku *Prirodno-vegetacijska osnovica i njezine, čovjekom uvjetovane, promjene na prostoru oko Vrbnika* (135-142) piše o imenu grada Vrbnika, prirodno-vegetacijskoj osnovici vrbničkog područja, uzrocima propadanja šuma, kamenjastim pašnjacima, vegetaciji te suvremenoj hortikulturnoj problematici vrbničkoga kraja. Rad zaključuje pozitivnom spoznajom kako šuma, zbog modernog načina života koji više ne inzistira na njezinoj sječi i krčenju, ponovno osvaja vrbnički prostor.

Siniša Lukarić usmjeruje pozornost na općinski prostorni plan (*Prostorni plan uređenja Općine Vrbnik*, 143-146) upozna je čitatelje s njim i svim aktima koji prate taj plan.

O vinogradarstvu kao važnoj i toliko poznatoj i prepoznatljivoj djelatnosti vrbničkoga područja piše iskusni i poznati vinar Anton Katunar (*Vinogradarstvo, sadašnje stanje i perspektiva*, 147-151). Autor priziva svoja sjećanja, zalazi u povijest, definira sadašnju situaciju te predlaže konkretne korake za budućnost, u kojoj će *zlatna vrbnička žlahtina*, u to nimalo ne sumnjamo, imati svoje sigurno mjesto.

Marija Polonijo u osnovnim crtama opisuje djelatnost tvornice *Vrbenka* (*Tvornica "Vrbenka" d.d. Vrbnik*, 153-156) od njezina osnivanja 1967. godine do danas. Prati se razvoj i stagnacija toga tekstilnoga poduzeća i ocjenjuje uloga koju je poduzeće imalo za Vrbnik i ta-mošnje stanovništvo u cjelini.

Ugledni krčki ugostitelj Željko Juranić piše o *Poduzetništvu u Vrbniku* (157-158), naglašavajući pritom kako budućnost Vrbnika vidi poglavito u izletničkom turizmu jer je većina resursa za takav turizam u Vrbniku već osigurana.

Demografske prilike u Vrbniku temeljem nekoliko popisa stanovništva, koji su se provodili svakih desetak godina provodili od 1857. do 1991. godine, promatra Josip Žgaljić (*Demografska kretanja stanovništva Vrbnika*, 159-162). Prema iznesenim podatcima Vrbnik je npr. godine 1857. imao 1241 stanovnika, potom slijedi rast koji kulminira 1910. godina s čak 1821 stanovnikom; potom slijedi konstantan pad broja stanovništva. Po posljednjem obrađenom popisu u Vrbniku je 1991. godine zabilježeno svega 950 stanovnika.

Posljednji dio zbornika čine riječi izgovorene na predstavljanju knjige *Emil*, švedske dječje spisateljice Astrid Lindgren (1907. – 2002.) koju je na hrvatski jezik i čakavski (vrbnički) dijalekt prevela Vlasta Sindik-Pobor. Na predstavljanju su govorile Katica Ivanišević (*Dragocjen doprinos hrvatskom jezikoslovlju*, 163-164) i Mirela Sparožić (*Naš jezik*, 165-166).

Na kraju se zbornika nalazi crno-bijela fotografija s potpisom: *Vrbnik 1. siječnja 2000. godine u večernjim satima, tijekom proslave 900. obljetnice*. U trenutku objavljivanja zbornika, kao i pisanja ovoga prikaza nekoliko autora, nažalost, nisu više s nama. Umrli su vlč. Ivan Brusić, vlč. Marijan Valković, fra Atanazije J. Matanić i spisateljica Astrid Lindgren.

Objavljivanjem zbornika *900 godina Vrbnika* u pismenom obliku zaokružena su nastojanja i sama organizacija proslave ove tako visoke i važne obljetnice, a hrvatska je historiografija (kao i teologija) dobila vrijedan prinos u obliku znanstvenoga zbornika koji se tematikom odnosi na 900 godina dugu povijest Vrbnika na otoku Krku, njegovih ljudi i njegove baštine.

Tomislav Galović